интернационализация высшего образования, транснациональное образование, «академический капитализм», диверсификация, магистратура.

Annotation. *World tendencies in the development of high education (internationalization, transnationality, strengthening of correlation between high school and labour market, development of social dialogue and social partnership, movement from the concept "qualification" towards the concept "competence") that stipulated the process of diversification of magistracy at European high school as one of the main tendencies of Bologna reformation are analyzed.* ***Key words:*** *globalization, internationalisation of high school, transnational education, "academic capitalism", diversification, magistracy.*

Корець М.С.
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГУЛУЗІ "ТЕХНОЛОГІЇ"

Важливе значення у своїй науковій діяльності О.Г.Мороз відводив проблемам становлення та зміцнення позицій трудового навчання в загальноосвітніх школах і відповідно до цього системі підготовки вчителів, оскільки він сам за початковою базовою освітою був вчителем трудового навчання. Закладені ним ідеї щодо реформування освітньої галузі «Технологія» нині знаходять своє втілення в життя та подальший розвиток. Так колектив науковців інституту гуманітарно-технічної освіти Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, де тривалий час викладав Олексій Григорович, розробив концептуальні засади реформування освітньої галузі «Технології»

Галузь під назвою "Технологія" має місце у Базовому навчальному плані загальноосвітньої школи України. Галузь реалізується головним чином навчальним предметом "Трудове навчання". Державний стандарт освітньої галузі визначає, що її головна мета полягає у формуванні технічно, технологічно і комп'ютерно освіченої особистості, підготовленої до життя й активної трудової гуманістичної і природовідповідної перетворюючої діяльності в умовах сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства. Відповідно до вимог стандарту акценти в трудовій підготовці учнівської молоді повинні перемістится від фактично ремісничого навчання до формування та розвитку творчої ініціативи, творчого пошуку, інтелектуального наповнення всього змісту трудового навчання, створення реальних умов для реалізації індивідуальних можливостей особистості кожного учня.

Відповідно до вимог сучасного розвитку суспільства „Технологія" повинна стати інтегративною освітньою галуззю, яка синтезує в собі наукові знання з математики, фізики, хімії, біології, екології, безпеки життєдіяльності, дизайну, економіки, основ правознавства та інших і показує їх прояв в роботі промисловості, сільського господарства, енергетики, транспорту, звязку, будівництва, сфери надання послуг, ведення домашнього господарства, культури побуту і інших напрямків сучасної діяльності людини. Це в свою чергу буде сприяти посиленню мотивацію учнів до вивчення інших загальноосвітніх предметів.

Виходячи з положень Державного стандарту замість традиційного „Трудового навчання" створюється принципово новий навчальний предмет технокультурного спрямування для 5-9 класів загальноосвітньої школи. Він покликаний забезпечити можливість учням оволодіти знаннями про способи і засоби перетворення навколишньої дійсності та навчити застосовувати в практичній діяльності знання, одержані при вивченні інших загальноосвітніх предметів. Тому передбачено, що змістове наповнення нового предмета буде спрямоване на формування в учнів уявлень та знань про перетворюючу діяльність людини, яка в сучасних умовах пронизує весь її життєвий простір: побут, розваги, навчання, виробничу сферу, управління. Вона визначає місце людини в природі і суспільстві, рамки її втручання в природні процеси. Центральне місце в знаннях про перетворюючу діяльність повинна зайняти техніка як загальнокультурна парадигма, що забезпечує єдність матеріальної і духовної культури, взаємозв'язок усіх видів культури (трудової, правової, моральної, художньої й ін.), а також обумовлює необхідність виділення універсальної культури, що зв'язує суспільство з середини.

Передбачається, що зміст нового навчального предмета повинен забезпечити формування: 1) уявлень про різноманітність видів перетворюючої діяльності, про наслідки їх впливу на особистість, культуру, природу і суспільство, про еволюцію техногенного середовища; 2) знань про техніку як результат інтегрованої пізнавально-перетворюючої взаємодії людини і природи. Результатом цього може стати розуміння техніки як засобу пізнання і впливу на життєве середовище людини; 3) знань про загальнонаукові закономірності в технічних об'єктах і процесах, які заповнюють навколишній простір людини; 4) умінь прогнозувати і проектувати процеси, об'єкти і засоби перетворюючої діяльності відповідно до заданих умов їх функціонування; 5) умінь планувати власну технічну діяльність, дотримуватись норм і правил технічної культури і культури праці; 6) умінь оцінювати стан техногенного середовища, орієнтуватися в ньому, розуміти необхідність запобігати впливу негативних наслідків техногенної діяльності на людину, природу і суспільство.

Цілком очевидно, що окреслені знання та уміння стануть основою технічної орієнтації школярів та формування в них трудових компетенцій, необхідних для опанування обраної сфери профільного трудового навчання у старшій школі. Оновлений зміст трудового навчання забезпечить формування технічної культури і культури праці, необхідних кожній людині у її повсякденному житті, навчальній та трудовій діяльності.

Характерною рисою оновленого змісту трудового навчання повинна стати його особистісна орієнтація. Свідченням цього є назва змістових ліній Державного стандарту: 1) людина в технічному середовищі; 2) технологічна діяльність людини; 3) соціально-професійне орієнтування людини на ринку праці; 4) графічна культура людини; 5) людина й інформаційна діяльність; 6) проектна діяльність людини у сфері матеріальної культури.

В основу реалізації всіх змістових ліній освітньої галузі покладено проектно-технологічну діяльність, яка інтегрує всі види сучасної діяльності людини: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту. Таким чином акценти в трудовій підготовці учнівської молоді повинні перемістится від фактично ремісничого навчання до формування та розвитку творчої ініціативи, творчого пошуку, інтелектуального наповнення всього змісту трудового навчання, створення реальних умов для реалізації індивідуальних можливостей особистості кожного учня. Виходячи з цього перед вчителем трудового навчання ставиться мета не лише навчити кожного учня сукупності трудових операцій та прийомів, а формувати технічно освічену особистість, здатну швидко адаптуватися до стрімких змін в сучасному техногенному середовищі. Тобто мова повинна йти вже не про звичне для багатьох поколінь трудове навчання як процес опанування сукупністю трудових прийомів і навичок обробки найбільш поширених видів матеріалів, а про початкову технічну освіту як невідємний компонент сучасної загальної середньої освіти в Україні.

Необхідною умовою якісної підготовки вчителів трудоовго навчання слід визнати наявність у структурі Інституту навчального комплексу, до якого входять школи та ліцеї з профілюючими класами; міжшкільні навчально-виробничі комбінати (МНВК); професійно-технічні навчальні заклади (ПТНЗ); профільні педагогічні училища та коледжі; Український державний центр позашкільної освіти.

Профілюючі класи шкіл та ліцеїв у структурі навчального комплексу Інституту сприяють вдосконаленню педагогічно-професійної орієнтації учнів старших класів та формуванню в них стійких мотивів вибору професії вчителя трудового навчання. Завдяки цьому вдосконалюється система організації прийому абітурієнтів для навчання в Інституті.

Входження в структуру Інституту професійно-технічних навчальних закладів відповідного профілю стане передумовою утворення різнорівневого та поліфункціонального освітньо-професійного обєднання нового типу. Це дасть можливість підвищити рівень підготовки висококваліфікованих робітників освітньо-кваліфікаційного рівня „молодший спеціаліст" для провідних галузей виробництва. Разом з тим робітничу кваліфікацію зможуть на належному рівні здобувати студенти університету, що стане важливою запорукою високого рівня їх професійної підготовки до майбутньої педагогічної діяльності в галузі сучасної технічної освіти школярів.

За умови узгодження напрямів підготовки фахівців (виробничі технології, надання послуг, управлінська та соціальна діяльність) і навчальних планів ПТНЗ (підготовка молодших спеціалістів) та університету (підготовка бакалаврів і магістрів) стане можливим забезпечити наскрізну дворівневу підготовку фахівців з вищою педагогічною освітою та суттєво здешевити цю підготовку за рахунок оптимізації її термінів. Узгодженість рівнів підготовки слід розглядати як можливу наступність у структурі та змісті навчання кваліфікованих робітників певної робітничої спеціальності та вчителів трудового навчання для загальноосвітніх шкіл і вчителів профільного навчання в технічних ліцеях та інших навчальних закладах і позашкільних установах технічного спрямування. У цьому разі робітнича спеціальність повинна розглядатися як основа для спеціалізації підготовки вчителя в Інституті. Разом з тим випускник ПТНЗ з освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста отримає можливість здобувати вищу освіту, вступаючи відразу на третій курс університету. Цим самим скорочується термін підготовки фахівців з вищою педагогічною освітою, і разом з тим забезпечуються стійкі мотиви вибору майбутньої педагогічної професії випускниками ПТНЗ.

Спільне використання навчально-виробничої бази ПТНЗ та науково-методичного і кадрового потенціалу Інституту в перспективі може стати передумовою, щоб розпочати підготовку інженерів-педагогів. Завдяки цьому в короткий термін стане можливим усунути існуюче протиріччя між потребою у викладацьких кадрах системи профтехосвіти столичного регіону та можливостями їх підготовки в даний час, про що свідчить дефіцит таких кадрів.

Включення в структуру навчального комплексу Інститут педагогічних училищ і коледжів слід розглядати як важливу умову вдосконалення ступеневої підготовки фахівців з вищою освітою відповідно до вимог Болонського процесу. Це означає наступне. Затверджені в Україні Типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів передбачають дворівневу систему трудового навчання школярів. Перший рівень – загально трудова підготовка учнів 5-9 класів, другий рівень – профільне трудове навчання учнів 10-12 класів. Ці два рівні викликають необхідність відповідно двоступеневої підготовки вчителів трудового навчання: загально-трудова підготовки повинна бути забезпечена вчителем освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, а профільне навчання – рівнем магістра. З цієї схеми випадають педагогічні училища та коледжі, що готують молодших спеціалістів. Тому стає необхідним включати їх у комплекс Інституту, завдяки чому випускники училища чи коледжу матимуть змогу продовжити навчання і отримати освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра чи магістра.

Наявність в структурі Інституту профільних класів, МНВК та позашкільних установ технічного спрямування сприятиме можливості вдосконалення практичної підготовки на їх базі майбутніх вчителів, апробувати в них науково-методичні розробки викладачів Інституту, здійснювати спільні навчально-методичні проекти.

Кардинальні зміни, що відбуваються в шкільній освітній галузі „Технологія", висувають високі вимоги до особистісних та професійних якостей вчителя трудового навчання. Актуальними для нього стають внутрішня технічна культура, широка технічна ерудиція, технічний світогляд, активність, ініціативність, самостійність, прагнення до творчості, висока відповідальність. Цілком очевидно, що вказані якості повинні ґрунтуватися на глибокій професійній компетентності вчителя, яка в свою чергу може бути забезпечена лише на основі формування в нього фундаментальних знань та широти його підготовки.

Науковий педагогічний потенціал педагогічних кадрів Інституту забезпечує можливість зосередити його над вирішенням багатьох актуальних проблем трудової підготовки учнівської та студентської молоді в Україні. Інтегратором науково-педагогічної діяльності Інституту повинні стати науково-дослідна лабораторія позашкільної освіти та науково-методичний центр підготовки вчителів технологій і процес навчання.

Нові орієнтири підготовки вчителя трудового навчання окреслюють коло актуальних і невідкладних наукових проблем, які постають перед науково-дослідною лабораторією та науково-методичним центром:

- теоретично обґрунтувати необхідність запровадження проектно-технологічної системи трудового навчання в загальноосвітніх школах України, яка забезпечує здійснення переходу від „школи пам'яті" до школи „мислення";
- визначити сутність, структуру і зміст проектної діяльності як основи реалізації проектно-технологічного підходу в трудовому навчанні учнів загальноосвітніх шкіл України;
- створити та удосконалити науково-технічні основи, що забезпечують фундаментальну підготовку вчителів трудового навчання відповідно до потреб освітньої галузі „Технологія".

Першочерговим завданням на етапі реформування системи підготовки вчителів технологій є створення єдиного монолітного навчально-наукового комплексу профтехучилище–коледж-інституту, що забезпечить наскрізну технічну підготовку молоді, розпочинаючи від робітничих професій та завершуючи отриманням фаху викладачів технічних навчальних дисциплін. Цей комплекс матиме дві вітки: вертикальну і паралельну. Вертикальна забезпечуватиме можливість підвищення освітнього статусу молоді, а саме в профтехучилищі – отримання робітничих професій, у коледжі – здобуття фаху навчальних майстрів, викладачів спеціальних дисциплін для системи профтехосвіти, а на рівні інституту буде забезпечуватися підготовка вчителів для загальноосвітньої школи та викладачів для вищих навчальних закладів. І тому тут можливі три варіанти у здобутті технічного та педагогічного фаху, розпочинаючи з профтехучилища чи коледжу або інституту, включаючись на будь-якому рівні і завершуючи будь-який рівень без продовження на вищому або з продовженням. Паралельна компонента буде забезпечувати підвищення мобільності випускників на ринку праці шляхом здобуття на контрактній основі студентами коледжу та інституту споріднених професій виробничого характеру. При чому для кожної спеціалізації спорідненою є лише одна конкретно визначена виробнича спеціальність. Ця структура повинна надавати не лише освітні, наукові, а і виробничі послуги, з тим, щоб самостійно підтримувати належний рівень всієї інфраструктури інституту. Для цього необхідно здійснити наступні заходи.

Наступною складовою цього комплексу є інженерно-педагогічний коледж, де буде здійснюватися підготовка педагогічних кадрів для системи профтехосвіти.

На вершині цього комплексу є інститут, потенціал якого слід нарощувати не лише шляхом розвитку, підсилення педагогічних, а і запровадження виробничих спеціальностей непедагогічного профілю.

Ми переконані в тому, що методичну підготовку вчителів слід здійснювати безпосередньо в умовах шкільних навчальних майстерень. Для наближення студентів до умов майбутньої професійної діяльності у цьому комплексі доповнюючим є науково-методичний центр професійної підготовки вчителів технологій і професійного навчання на базі школи, де повинно здійснюватися завершення його професійного становлення. Тому з метою створення належних умов практичної професійної підготовки вчителів в реальному виробничому середовищі нами створений науково-методичний центр професійної підготовки вчителів трудового та професійного навчання, перевівши до нього проведення всіх занять із викладання методичних навчальних дисциплін та педагогічної практики. Система підготовки вчителів технологій потребує методичного і наукового супроводу, яке буде забезпечувати цей центр. Серед основних слід виділити наступні завдання центру:

- дослідження педагогічних умов реалізації інтеграційних підходів, спрямованих на підвищення якості професійної підготовки вчителів трудового навчання;

- дослідження педагогічних умов підготовки вчителя до реалізації проектно-технологічного підходу в трудовому навчанні школярів;
- забезпечення науково-методичного супроводу переорієнтації змісту практикумів у навчальних майстернях, загальної методики трудового навчання та методичних курсів за спеціалізаціями підготовки вчителя відповідно до особливостей проектно-технологічного підходу у трудовому навчанні;
- дослідження наукових основ і розробка навчально-методичного забезпечення ступеневої підготовки вчителя трудового навчання відповідно до вимог шкільної освітньої галузі „Технологія";
- розробка науково-методичного забезпечення реалізації в навчальному процесі підготовки вчителя трудового навчання нових інформаційних технологій;
- запровадження в навчальний процес комп'ютерного моделювання як засобу навчання в процесі вивчення фахових дисциплін;
- уточнення ролі і місця графічної підготовки в структурі професійної компетентності випускника вищого педагогічного закладу освіти і на основі цього вдосконалити зміст і структуру графічної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання;
- визначення перспективних спеціалізацій підготовки вчителів трудового навчання;
- розробка нормативних та методичних документів з питань розвитку та удосконалення трудової підготовки учнівської та студентської молоді;
- удосконалення змісту підготовки вчителів трудового навчання відповідно до потреб суспільства та основних тенденцій розвитку техніки і технології;
- кординація методичної роботи і наукових досліджень з проблем трудової підготовки учнівської та студентської молоді та ряд інших.

Таким чином, розвиваючи ідеї О.Г.Мороза та доповнюючи розроблені концептуальні основи реформування освітньої галузі «Технології», нами структуровано визначені основні напрями реформування трудового навчання в загальноосвітній школі та відповідно до цього системи підготовки вчителів цієї галузі.

Література

1. Концепція створення та розвитку Інституту технічної освіти / За ред. В.К.Сидоренка. – Київ, 2004. – 12 с.
2. Положення про науково-методичний центр підготовки вчителів технологій і профільного навчання інституту гуманітарно-технічної освіти Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2008. – 6 с.

Анотація. *В статті розглянуті концептуальні засади реформування освітньої галузі «Технології» на рівні трудового навчання в загальноосвітній школі та в системі підготовки вчителів технологій.* ***Ключові слова:*** *трудове навчання, технології, реформування, вчителі.*

Аннотация. *В статье рассмотрены концептуальные основы реформирования образовательной отрасли «Технологии» на уровне трудового обучения в общеобразовательной школе и в системе подготовки учителей технологий.* ***Ключевые слова:*** *трудовое обучение, технологии, реформирование, учителя.*

Annotation. *In the article conceptual fundamentals of reformation of educational industry "Technology" are considered at the level of labour teaching at secondary school and in the system of training the teachers of technology.* ***Key words:*** *labour teaching, technology, reformation, and teachers.*

Любчак Л.В.
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

МОЇ "ПЕРШІ КРОКИ ДО МАЙСТЕРНОСТІ" ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ОЛЕКСІЯ ГРИГОРОВИЧА МОРОЗА

"Найдорогоцінніший скарб суспільства – це люди, розумом і працею яких творяться всі багатства. Емоційне самопочуття кожного із нас, наші успіхи й невдачі багато в чому залежать від людей, з котрими і серед яких нам доводиться жити і працювати..." [3, 7]. Такими словами починається один із параграфів книги Олексія Григоровича Мороза та Віталія Лукича Омеляненко "Перші кроки до майстерності".

Цілком розділяючи думку авторів, хочеться висловити своє глибоке переконання у тому, що в усіх куточках України є велика кількість випускників наукової школи О.Г. Мороза, які завдячують своїми науковими та життєвими успіхами мудрій, толерантній, емоційно врівноваженій, справедливій, безкорисливій людині, яким залишився у пам'яті багатьох шанований Олексій Григорович.

У прямому значенні цього слова мої перші кроки до майстерності, а правильніше до педагогічної діяльності відбувались під керівництвом спочатку декана педагогічного факультету, а згодом і наукового керівника дисертаційного дослідження О.Г. Мороза.

Аналіз ряду наукових праць дає нам можливість знайти різні визначення поняття "педагогічна майстерність". Н.В. Кузьміна визначає майстерність як "найвищий рівень педагогічної діяльності..., який виявляється в тому, що у відведений час педагог досягає оптимальних наслідків" [2, 20]. Е.С. Барбіна розуміє майстерність як "інтегрований показник ступеня готовності конкретної людини до виконання професійних обов'язків учителя і вихователя" [1, 37]. І.А. Зязюн вважає за доцільне сформулювати визначення цієї педагогічної категорії так: педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі [5, 25].

Майстерність завжди розглядається у контексті ефективної діяльності і саме таке розуміння майстерності прийняте у педагогіці. Справді, зовні майстерність виявляється в успішному розв'язанні різноманітних педагогічних завдань, високому рівні організованого навчально-виховного процесу, та все ж таки сутність її в тих якостях особистості, які породжують цю діяльність, забезпечують її успішність. На думку І.А. Зязюна, ці якості слід шукати не лише в уміннях, а й у тому сплаві властивостей особистості, її позицій, які дають педагогові змогу діяти продуктивно і творчо [5, 24].

Серед важливих якостей педагога-майстра є його компетентність. Знання свого предмету, методики викладання, психолого-педагогічних основ діяльності; широкий кругозір та інформованість, високий інтелект та інтелігентність – це не повний перелік усіх тих якостей, якими був наділений Олексій Григорович.

З великою вдячністю за наданий урок педагогічної майстерності пригадую випадково відвідану лекцію Олексія Григоровича (в очікуванні консультації перед захистом). Звичайна тема із розділу педагогіки "Дидактика" – "Форми організації навчання. Урок як основна форма організації навчання" . Уже маючи достатній досвід викладання у вузі, я, як справжня студентка, записувала кожне слово лектора. А найбільше вразило те, що він жодного разу не скористався конспектом і при цьому дотримувався чіткої логіки заняття, висвітлив усі задекларовані на початку питання, напам'ять цитував класиків педагогіки. То був зразок справжньої вузівської лекції, у процесі читання якої викладач зумів із великого потоку наукової інформації відібрати найістотніше, акцентував увагу студентів на найважливіших питаннях означеної проблеми, проаналізував [illegible] які ще не знайшли відбиття у підручниках. Як відомо, лекція за своєю дидактичною сутністю виступає і як